

Спеціалізованій вченій раді Д 35.051.22
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Відгук

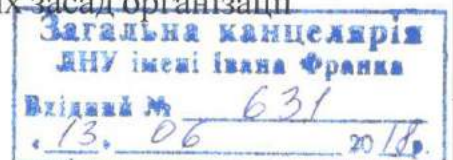
Офіційного опонента

на дисертаційну роботу Майовець Ярини Михайлівни
«Інноваційний розвиток аграрного підприємництва в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук зі спеціальності
08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки

Детальне ознайомлення з результатами дисертаційного дослідження, змістом автореферату, фаховими публікаціями Майовець Я. М. дало змогу сформулювати висновки щодо актуальності теми, наукової новизни, практичного значення, а також зробити загальну оцінку дисертаційної роботи, головні результати якої подані до захисту.

Актуальність дисертаційної роботи

Виконана дисертаційна робота присвячена одній із найактуальніших проблем, які стоять перед економічною наукою і практикою – формування конкурентоспроможного аграрного підприємництва, що здійснюється на інноваційній основі. Численні наукові праці сучасних дослідників зорієнтовані в основному на дослідження різноманітних прикладних аспектів функціонування аграрного підприємницького сектора. Окремі аспекти розвитку агробізнесу в ринкових умовах досліджено недостатньо, а деякі підходи є суперечливими і методологічно необґрунтованими. Це, зокрема, стосується питання про пріоритетність розвитку різних організаційних форм господарювання, критеріїв державної підтримки агровиробників, формування теоретичних засад організації

аграрного підприємництва в межах сільських територіальних громад. Найменш дослідженими є теоретичні та прикладні аспекти організації інноваційного аграрного підприємництва.

Опонована дисертаційна робота Майовець Ярини Михайлівни значною мірою заповнює вищезначені прогалини. Авторка досягає поставленої мети – поглиблює існуючі теоретичні розробки і формулює нове бачення існуючих напрямів розвитку інноваційного агробізнесу в Україні. В процесі цього дослідниця систематизує основні макроекономічні інструменти та поняттєво-категоріальний апарат аналізу інноваційного агропідприємництва.

Методологічну базу дослідження становить сукупність методів наукового аналізу, зокрема, індукції та дедукції, системно-синергетичний, статистичний, економіко-математичний, кластерного аналізу, табличні та графічні методи. В роботі широко використано й детально проаналізовано праці вітчизняних та зарубіжних учених у сфері агробізнесу, аналітичні огляди і результати власних досліджень, спостережень і роздумів. Логіка досліджуваних питань засвідчує глибоке розуміння автором суті досліджуваних проблем і їх спрямованість на удосконалення функціонування та підвищення ефективності аграрного сектора економіки України. Вищезазначене дає підстави зробити висновок про актуальність роботи, її своєчасність, теоретичну і практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами та практичне значення одержаних результатів

Дисертаційна робота відповідає тематичній спрямованості кафедри економічної теорії економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка і виконане відповідно до напрямку «Ринкові та інституційні механізми розвитку господарської системи України» № 0114U000872, де автором досліджено взаємовідносини між найважливішими суб'єктами агробізнесу – державою, підприємницькими структурами, місцевими

територіальними громадами і науково-дослідними установами та сформовано інституційну модель інноваційного розвитку аграрного підприємництва.

Результати наукових досліджень, поданих у вигляді положень, висновків і рекомендацій, мають вагомe значення у поглибленні існуючих і розробленні нових теоретико-методологічних підходів і прикладних засад організації високоефективного конкурентоспроможного аграрного підприємництва в Україні. Результати дослідження доповідалися, одержали схвалення та позитивну оцінку на багатьох міжнародних, всеукраїнських, регіональних наукових та науково-практичних конференціях упродовж 2016–2018 рр., які проводилися у Львові, Києві, Хмельницькому.

Практичне значення одержаних результатів полягає у їх використанні в роботі установ державної влади, аграрних підприємницьких структур, органів місцевого самоврядування. Зокрема висновки та пропозиції дисертанта були застосовані в діяльності Української аграрної асоціації (довідка №02/2018 від 22.05.2018р.), Підберізьцівської об'єднаної територіальної громади (ОТГ) Пустомитівського району Львівської області та ПРАМГ “Громади Пустомитівщини” (довідки №222 від 21.05.2018 р., № 57 від 15.05.2018 р.).

Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальний аналіз змісту дисертаційної роботи, автореферату, публікацій за темою дослідження дозволяють зробити висновок про логічність, обґрунтованість та достовірність наукових результатів. Наукові положення, висновки й рекомендації ґрунтуються на досягненнях економічної теорії та методології і отримані в результаті глибокого системного аналізу явищ і процесів, які існують в аграрній економіці упродовж всього трансформаційного періоду. Дослідження проведені на основі сучасного наукового пошуку і обґрунтування нових рішень, власних науково-аналітичних розробок із використанням значного масиву аналітичної і фактичної інформації.

Структура роботи є добре продуманою, логічною, дозволяє реалізувати мету й основні завдання, вміщує розділи, підрозділи, висновки до розділів, загальні висновки, доповнені списком використаної літератури, додатками. Логіка наукового аналізу дала змогу послідовно висвітлити основні проблеми формування високоефективного аграрного інноваційного підприємництва в Україні та запропонувати реальні науково обґрунтовані теоретико-методологічні та прикладні підходи до їхнього вирішення.

У першому розділі роботи розкрито суть, структуру, особливості аграрного підприємництва, а також з'ясовано місце інновацій у його розвитку. Для цього використано аналітичний інструментарій дослідження. Здійснене дослідження дало змогу авторці запропонувати деталізовану і розширену періодизацію еволюції аграрного підприємництва із виходом на формування високоефективної інноваційної його форми (таблиця 1.1, с. 31). Охарактеризовано кожний етап розвитку аграрного підприємництва, виявлено його специфічні особливості. Вагомим складником аналізованого розділу є дослідження переваг і недоліків використання в аграрній підприємницькій діяльності переваг як великого агробізнесу, так і дрібних селянських (фермерських) господарств. Системний аналіз дозволив автору зробити висновок про доцільність формування в Україні великотоварних фермерських господарств, які, з одного боку, спроможні до застосування аграрних інновацій, а з іншого – якнайповніше уособлюють ініціативного господаря-власника, здатного до ведення соціально-відповідального бізнесу на селі (с. 40).

Теоретична частина дисертації подана автором із науковою коректністю, логічно, із внесенням відповідних уточнень в понятійно-категоріальний апарат. Осмислюючи складність аналізованих питань, авторка аргументує суть термінів «інновація», «новація», «нововведення», «комерціалізованість», «споживча цінність», «інноваційний розвиток», «інноваційне управління», «управління інноваціями» (с. 46). Критичне осмислення та аналіз дали змогу авторці зробити висновок про те, що в аграрному підприємстві вплив матеріально-технічних нововведень є важливий, але не визначальний, як в інших секторах національної

економіки. Ефективними тут можуть бути лише ті інновації, які здатні підтримати і забезпечити природно-біологічний процес.

Використання аналітичного інструментарію дало змогу дисертантці проаналізувати макро- та мікроекономічні проблеми функціонування агробізнесу – ціноутворення, поведінку суб'єктів господарської діяльності в умовах невизначеності та асиметричності інформації.

Другий розділ «Інноваційний розвиток аграрного підприємництва в умовах ринкової трансформації економіки України» присвячено дослідженню стратегічних напрямів розвитку агропідприємництва, визначення найоптимальнішого напрямку з огляду на економічну, соціальну й екологічну ефективність. В полі зору дослідниці три напрями розвитку сучасного агробізнесу: традиційний, генетично-модифікований та органічний. На основі глибокого аналізу зроблено висновок про необхідність у короткостроковому періоді розвитку всіх трьох напрямів. Однак обґрунтовано доцільність орієнтації у близькій та віддаленій перспективі на виробництво екологічно чистої, органічної продукції (с. 93).

Вагомим складником другого розділу є аналіз потенціалу аграрного інноваційного підприємництва (с.103). На наш погляд, дисертантка достатньо переконливо й аргументовано вказує на визначальну роль у розвитку інноваційного агробізнесу інтелекту, освіти і підприємницьких здібностей. Заслужують на увагу виокремлення чинників, які впливають на формування високоефективного кадрового потенціалу агробізнесу.

Будь-яке економічне дослідження є науково цінним, якщо воно спрямоване на показники ефективності. В цьому відношенні представлена дисертаційна робота справляє позитивне враження. Подано авторський аналіз стану інноваційної діяльності в аграрному секторі України через оцінку економічної ефективності інноваційного аграрного підприємництва та визначення показника інноваційності із застосуванням методу таксономічного аналізу. На основі аналізу комплексу показників зроблено оптимістичний

висновок про зростання ефективності аграрних підприємств внаслідок використання інновацій.

У третьому розділі «Напрями удосконалення інноваційного розвитку аграрного підприємництва в Україні» розкрито і висвітлено механізм реалізації інституційної моделі інноваційного розвитку агросектору та його державної підтримки. Акцентовано на пріоритетності державної підтримки тих галузей аграрної економіки, які зміцнюють продовольчу безпеку країни, сприяють розвитку соціальної сфери на селі, визначають науково-технічний прогрес, стабілізують позиції українських агровиробників на зовнішньому ринку. Науково цінною є та частина дисертаційної роботи, яка присвячена дослідженню фінансових аспектів формування інноваційного аграрного підприємництва. Заслуговує увагу теза авторки про необхідність відновлення спеціального режиму оподаткування, акумульовані кошти від якого слугували інноваційному оновленню основних засобів агропідприємств. Акцентовано на прозорості та некорупційності означеного податку.

Аналіз наукової та спеціальної літератури, опитування керівників фермерських господарств дали авторці змогу вирізнити найважливіші напрями державної підтримки дрібного аграрного бізнесу: здешевлення кредитів, заохочення виробництв із високою доданою вартістю, фінансування програм закупівлі агропродукції, фінансування програм ресурсозбереження, відшкодування вартості сертифікованих процедур. Вагомим внеском із наукової та практичної сторони є проведене авторкою дослідження, що дало змогу виявити тенденції інтегрованої підтримки інноваційних процесів агропідприємництва розвинених країн, серед яких особливо важливою є кластеризація (с. 184).

Заслуговує на увагу висновок авторки про те, що ефективність інноваційного розвитку можлива лише за умови конструктивного консенсусу між державою, формами господарювання, науково-дослідними та освітніми установами, територіальними громадами і споживачами. Особливо актуальними, науково цінними є дослідження інноваційного аграрного підприємництва, що

здійснюються в межах об'єднаних територіальних громад, а також висновки дисертантки про напрями оптимального та ефективного фінансування інноваційних програм в межах самоврядних територій (с. 179).

Достовірність результатів дослідження, новизна основних наукових положень

У дисертації розкрито сукупність теоретико-методологічних положень, висновків і рекомендацій, які мають наукову новизну та засвідчують особливий внесок авторки в розвиток теорії аграрного інноваційного підприємництва в Україні.

Вагомими науковими результатами, що наведені у дисертаційній роботі й отримані здобувачкою особисто, є:

– уперше комплексно досліджено вітчизняне аграрне інноваційне підприємництво, що формується в умовах децентралізації влади у межах місцевих територіальних громад як процесу державно-приватного партнерства, що дало змогу визначити напрями його ефективної підтримки й оптимізації відносин між господарськими суб'єктами, місцевим самоврядуванням, науково-освітніми установами, споживачами та державою;

удосконалено:

– методологічні засади здійснення державної інтегрованої підтримки інноваційних процесів в аграрному середовищі через механізм кластеризації, яка уможливорює ефективний розподіл наукових знань і винаходів, їх швидке поширення й нейтралізує суперечності між прагненням агропідприємств до максимізації прибутку та їхнім внеском у розвиток сільських територій;

– інституційну модель інноваційного розвитку аграрної економіки як комплексу синергетично взаємопов'язаних політико-правових, фінансово-економічних, організаційно-управлінських, соціально-культурних інститутів, що ґрунтуються на конструктивному консенсусі між найважливішими

суб'єктами агробізнесу – державою, підприємницькими структурами, науково-дослідними установами та місцевими територіальними громадами;

– методику розробки нового агропродукту як процесу послідовних кроків (етапів), здійснюваних суб'єктами аграрної інноваційної діяльності, – від формування ідеї нового товару до пропозиції його цільовому споживачеві; причому найскладнішим етапом є комерціалізація й освоєння інновацій, де господарські суб'єкти оцінюють комерційні вигоди та рівень прибутку;

– методологію дослідження ефективності інвестиційно-інноваційного розвитку аграрної економіки з використанням методу таксономічного аналізу; подальший розвиток отримали:

– теоретико-методологічні підходи до обґрунтування системоутворюваних понять інноваційної аграрної економіки «новація», «нововведення», «новизна» й уточнення термінів «інноваційне управління», «управління інноваціями», «комерціалізованість», «споживча цінність», що розширює можливості для правильного визначення проблеми й аналізу аграрних інновацій;

– трактування теорії випереджувального розвитку як базису для побудови інноваційної моделі функціонування аграрного підприємництва України, що допомагає реалізувати конкурентні переваги, відображає інтереси суспільства й установлює ефективні правила ведення агробізнесу;

– дослідження стратегічних напрямів розвитку аграрного підприємництва з урахуванням модифікації потреб на внутрішньому споживчому ринку, конкурентоспроможності на глобальному продовольчому ринку, розширення товарного експорту, кооперування дрібних товаровиробників (доцільнішою сферою прикладання агроінновацій, з огляду на їхню економічну, соціальну й екологічну ефективність, є виробництво екологічно чистої органічної продукції);

– підходи до дослідження інноваційного потенціалу розвитку аграрного підприємництва, що дало змогу виокремити у його структурі визначальні інноваційні складники – інтелект, науку і освіту, підприємницький хист.

Повнота викладу основних положень, поданих у дисертації, в опублікованих працях

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та опублікованими авторськими працями підтверджує те, що наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в роботі, відображені в публікаціях автора. Загалом за результатами наукового дослідження опубліковано 15 наукових праць. Наукові публікації відповідають сучасним вимогам.

Наукові положення, висновки і пропозиції, викладені в авторефераті, повністю відображають зміст дисертаційної роботи. Автореферат в лаконічній формі повністю відображає зміст дисертації, ступінь новизни, апробації і практичного застосування отриманих результатів. Ілюстративний матеріал у вигляді 17 таблиць і 24 рисунків допомагає підкреслити основні найважливіші положення теми, зрозуміти логіку дослідження і головні ідеї дисертаційної роботи, що подані на захист. Вищезначене дає змогу зробити висновок про те, що повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях відповідає чинним вимогам Міністерства освіти і науки України.

Вищезначене дає всі підстави стверджувати, що опонована дисертаційна робота виконана на високому теоретико-методологічному та практичному рівнях, є вагомим внеском у розвиток економічної теорії, а висновки, пропозиції та рекомендації авторки є обґрунтованими.

Дискусійні положення та недоліки роботи

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу та відзначаючи вагомість теоретико-методологічних і прикладних результатів досліджень авторки вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі положення дисертації, що мають упущення, недоліки або дискусійні твердження.

1. Із існуючих в теорії і на практиці форм інтеграції аграрних підприємницьких структур (кластеризації, кооперації і корпоратизації) належно обґрунтована та проаналізована кластеризація. Значно менше уваги приділено

кооперації і майже зовсім не відображено корпоратизацію. Доцільно було б проаналізувати сильні і слабкі сторони корпоратизації в інноваційному розвитку аграрного підприємництва.

2. Одним із найефективніших ресурсів аграрного підприємництва і фактором виробництва є земля. Однак роль цього ресурсу у формуванні інноваційного аграрного підприємництва відображена недостатньо повно, на відміну від інших ресурсів, – інтелектуально-наукових, техніко-технологічних, які проаналізовані з належною глибиною і переконливістю.

3. Необхідно було би більш детально проаналізувати причини сформованої сировинноорієнтованої структури аграрного експорту України, а також з'ясувати, який вплив має така структура експорту на використання агроінновацій.

4. У дисертаційній роботі (с. 170) і в авторефераті (с. 14) авторка звертає увагу на те, що ефективності інноваційного розвитку агробізнесу може бути досягнуто за умови конструктивного консенсусу між державою, суб'єктами агробізнесу, навчально-дослідними і освітніми установами, місцевими територіальними громадами і споживачами. Однак залишається не зовсім зрозумілим і потребує додаткового уточнення механізм досягнення цього консенсусу, а також механізм впливу споживачів на інноваційний розвиток аграрного підприємництва.

Загальний висновок про відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Детальний аналіз дисертаційної роботи Майовець Ярини Михайлівни дає змогу зробити загальний висновок, що дисертація характеризується логікою наукового дослідження, завершеністю теоретичних висновків і практичних рекомендацій, є самостійною кваліфікованою науковою працею, яка має наукову новизну, містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, вагомі для подальшого практичного розв'язання важливої науково-прикладної

проблеми – формування конкурентоспроможного, ефективного аграрного підприємництва, здійснюваного на інноваційних засадах, а також обґрунтування перспективних напрямів його розвитку. Висловлені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Теоретичні та практичні положення наукової новизни, висновки, пропозиції і рекомендації мають достатній рівень обґрунтованості й достовірності, супроводжуються методичним і статистичним матеріалом. Оформлення дисертації та автореферату відповідає встановленим вимогам.

На підставі вищезазначеного вважаємо, що дисертаційна робота «Інноваційний розвиток аграрного підприємництва в Україні» є актуальним, завершеним, самостійним науковим дослідженням, містить наукову новизну та має практичне значення, відповідає вимогам 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами і доповненнями), а її авторка Майовець Ярина Михайлівна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.01 – економічна теорія та історія економічної думки.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
та міжнародних економічних відносин
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

 С. М. Кирилюк

Підпис проф. Кирилюка С. М. засвідчую:

Проректор з наукової, інноваційної
та міжнародної діяльності Черкаського
національного університету
імені Богдана Хмельницького

 С. В. Корновенко